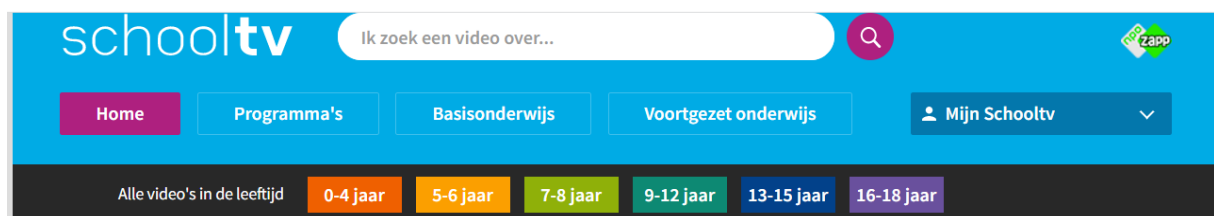

Begrijpend lezen stimuleren voor bijzondere doelgroepen in het basisonderwijs

Beeldbank inzetten voor WO en taalstimulering

<https://schooltv.nl/basisonderwijs/vakken/>

Met dank aan

Eureka Die-'s-lekti-kus in samenwerking met Tine Camps, gedetacheerde project Begrijpend lezen voor bijzondere doelgroepen 2020 – 2021
Mede-auteur Anny Cooreman

1	Talig aanbod via beeld verrijkt het taalgebruik én de WO-lessen.....	5
2	Beeld inzetten met sterke didactiek en doelgerichtheid.....	6
3	Voorbeeldthema minder bekende dieren - bovenbouw BO.....	10
3.1	Beeldbank: Het rendier.....	10
3.2	Beeldbank: Burlende herten.....	14
3.3	Aanvullende tekst: De dromedaris.....	16
4	Voorbeeldthema mens en welzijn - tweede graad BO.....	18
4.1	Beeldbank: Hoe werken de hersenen?.....	18
4.2	Beeldbank: Stilzitten.....	21
4.3	Waarom kan je niet stilzitten op muziek?.....	23

Woord van dank

Dank aan Tine Camps. Ze zette zich een heel schooljaar in bij Eureka om begripend lezen op andere manieren te stimuleren door ideeën te verzamelen en bestaande ideeën uit te werken. Tine deed jarenlang ervaring op in BuBAo Windekind in Type 4. Ze ging een jaar aan de slag met gemengde groepen van kinderen met ernstige leerstoornissen bij Eureka Onderwijs. Ze werkte hierbij nauw samen met Anny Cooreman, coördinator van Eureka Onderwijs en founder van Eureka Leuven.

Deze intense samenwerking mondde uit in een reeks lessen die steunt op SchoolTV/Beeldbank en algemene tips en technieken. We hopen dat de reeks, waarvan je hier het eerste deel vindt, je enthousiasme in de klas verder zal doen groeien.

1 Talig aanbod via beeld verrijkt het taalgebruik én de WO-lessen

Stelling 1

Voor leerlingen die moeite hebben met geschreven taal is effectief inzetten op begrijpend lezen een didactische uitdaging.

We denken hier aan leerlingen met dyslexie of dysfasie, taalzwakke leerlingen en leerlingen met minder cognitieve mogelijkheden. We denken ook aan anderstalige leerlingen of leerlingen die bij het lezen hun aandacht niet gericht kunnen houden, bv. leerlingen met een korte aandachtspanne, ADD of ADHD.

Vele onderzoeken wijzen uit dat effectief oefenen op begrijpend lezen in Vlaanderen een uitdaging is. De uitdaging ligt onder andere in een aanbod dat motiverend werkt en de leerlingen betreft via interesse en inhoud die aansluiten bij de leefwereld. Wie over een uitgebreide woordenschat beschikt, heeft een streepje voor op leerlingen met een armere woordenschat. Hoe integreer je uitbreiding van woordenschat bij leerlingen die ook daar al starten met een achterstand? Wie meer leest, bouwt meer kennis op. Hoe krijg je leerlingen met plezier aan het lezen als technisch lezen of inhoudelijk lezen al een struikelblok is?

Stelling 2

Verrijk de lessen WO voor alle leerlingen met beeld én woord. Maak gebruik van themalessen om ‘deep learning’ en herhaaldelijk lezen mogelijk te maken via beeld én woord in WO. Bied didactische kansen voor zowel taalverrijking als voor het inhoudelijke aanbod dat aansluit bij de eindtermen WO.

In onze detachering hebben we een werkwijze geëxploreerd die al intensief werd gebruikt in het basisonderwijs in Eureka. De leerlingen werken er in de WO-lessen al jaren met thema's van SchoolTV/beeldbank. De integratie van WO en taal heeft een groter effect. In de WO-lessen komen boeiende thema's aan bod via beeld én woord. Het actieve gebruik van de specifieke woordenschat en de zinnen ondersteunt een stimulerend taalaanbod. De integratie in een thema maakt het mogelijk te werken aan 'deep learning' en herhaaldelijk te oefenen en te integreren. Wie onvoldoende vooruitgang maakt in begrijpend lezen leert boeiende zaken bij en leert erover vertellen. Door een grotere kennis in dit thema groeit ook de interesse.

Anderzijds merken we ook dat in heel wat WO-lessen de rijke taal een struikelblok is voor dezelfde groep leerlingen. De WO-lessen in het buitengewoon basisonderwijs zijn vaak een moeizaam ploeteren en struikelen over moeilijke begrippen of een armere afspiegeling van wat in het gewoon basisonderwijs wordt aangeboden.

Bovendien kunnen we met beeldtaal in thema's ook inzetten op WO in scholen die methode-onderwijs aanbieden op een zelfsturende manier. We kregen in het verleden vaak de vraag hoe het volledige WO-leerplan te combineren met de methodieken en de visie van methode-onderwijs.

In dit aanbod vind je enkele voorbeeldlessen. Dit zijn uitdagers voor je schoolteam. Maak zelf themareeksen. Ga ermee aan de slag en probeer. De motivatie en het leerplezier van onze leerlingen groeiden sterk. Alle leerkrachten in Eureka werden enthousiast. De leerlingen vinden WO boeiend en hun ouders merken een uitgebreider taalgebruik en een bredere interesse.

2 Beeld inzetten met sterke didactiek en doelgerichtheid

1. Eureka-visie effectieve didactiek in begrijpend lezen en kennisopbouwend leren

Eureka vertrekt van het **ABC-model = autonomie, betrokkenheid en competentie**.

1. **A = Autonomie**

- Leerlingen kunnen alleen, in kleine groepen of in klasverband zelfstandig inhoudelijke kennis exploreren. De drempel is laag omdat beeld met gesproken woord de ingang is. Er is voor elke leerling kans tot begrip, op welk niveau dan ook.
- Leerlingen krijgen toegang tot een medium met info die aangepast is aan hun leeftijd. Ze kunnen zelf andere filmpjes kiezen en thuis of op school bekijken. Ze leren dit medium te gebruiken om inhoud van WO of leervakken in het secundair aan te vullen met geschikte werkvormen.
- Anderstalige leerlingen kunnen het Nederlands verrijken via een toegankelijk en gratis medium.
- Oudere leerlingen met ernstige dyslexie die nog steeds struikelen op technisch lezen kunnen 'lezen' op een alternatieve manier. Ze kunnen dagelijks hun kennis uitbreiden via een filmpje en zo een vervangende 'leestaak' krijgen.
- Het geschreven woord laat toe zelfstandig het lezen te verdiepen. De leerling kan gebruikmaken van de letterlijke kennis om te schematiseren, woordenschat op te zoeken en vragen te stellen of te beantwoorden. Begrijpend lezen wordt op die manier op een dieper niveau toegankelijk.

2. **B = Betrokkenheid**

- De inhoud is minder leeftijdsgeboden. Er is een rijk aanbod over heel wat boeiende onderwerpen. Het aanbod spreekt zowel jonge kinderen als oudere leerlingen aan.
- Het beeld én het gesproken Nederlands geven een brede toegang tot heel wat boeiende en actuele kennis.
- De leerling kan met een te arme kennis van de Nederlandse taal of met een te zwak technisch leesniveau aansluiten bij onderwerpen die hij boeiend vindt. In een klas kan iedereen geboeid de leerinhouden verkennen. Elke leerling kan onafhankelijk werken op een oppervlakkiger of dieper niveau. Stilstaan bij thema's, hierover samen van gedachten wisselen, vertellen aan je buur wat je hebt onthouden ... Schooltv biedt zoveel kansen om ruim te werken aan de uitbreiding van kennis en cultuur.
- Onze ervaring in Eureka motiveerde ons om heel breed te werken met SchoolTV/beeldbank en deze werkvormen zowel in het basisonderwijs als in de eerste graad secundair onderwijs toe te passen.

3. **C = Competentie**

- Leerlingen beheersen een deeltje van een kennisdomein. Ze kunnen relevante zaken vertellen over geschiedenis, aardrijkskunde, biologie en wetenschappen, sociale inhouden ...
- Leerlingen ontwikkelen vaardigheden om met hun buur of andere kinderen hun kennis te delen. De specifieke woordenschat horen ze in goed opgebouwde zinnen. Ze krijgen de kans om via herhaald lezen en herhaald oefenen woordenschat in zinnen te gebruiken. Het aanbod is rijk genoeg om verder te bouwen op de vaardigheden van begrijpend lezen, begrijpend luisteren en mondelinge communicatie.
- Leerlingen die met technisch lezen onvoldoende vorderingen maken kunnen met de RALFI-technieken het technisch lezen van een gekend aanbod oefenen op een hoger

niveau oefenen. [RALFI](#) is een leesmethodiek voor leerlingen die spellend kunnen lezen, maar langdurig te traag blijven lezen. Om het vloeiend lezen te verbeteren, lezen leerlingen, met ondersteuning, herhaaldelijk een korte motiverende tekst op hoog niveau.

- Leerlingen met een beperkte(re) taalkennis oefenen intensief en merken dat ze competentier worden.
- We kunnen leerlingen met zwakkere cognitieve mogelijkheden met beeld én woord versterken in hun competentiegevoel. Ze verwerken leeftijdsgebonden inhoud op een aangepast niveau.

2. Hoe gebruik je Beeldbank/schoolTV?

- Kies korte films van maximaal 3 minuten.
- Selecteer boeiende vlotte films waar woord en beeld aantrekkelijk zijn. Luister zelf en selecteer streng genoeg.
- Kies minstens 3 films in een eenzelfde thema.
- Maak een themawerkboek. Geef bij elke film de geschreven tekst.
- Voeg andere inhoud toe uit andere informatiebronnen met beeld en weinig woorden en met woord en weinig beeld.
- Bied de tekst aan in Word. Word heeft een ingebouwde voorleesstem in verschillende talen. Leer de leerlingen met bijzondere noden deze gratis lezer te gebruiken. Ook voorleessoftware behoort tot de mogelijkheden.
- Maak actief gebruik van de mogelijkheden van Word bij leerlingen met beperkingen: voorlezen, gesproken taal opnemen, spellingcontrole, vertalen, synoniemen zoeken, betekenis zoeken, Google-afbeeldingen gebruiken als eerste woordenboek ...

Wanneer je een video selecteert, beperk je dan niet tot de strikte leeftijdscategorie. Doordat je de teksten ondersteunt met beeld, kan je ook moeilijkere teksten aanbieden. Je kan zo nog beter inspelen op de interesses van de leerling en de motivatie verhogen.

3. Voordelen voor leerlingen

De leerlingen met een ernstige leesbeperking krijgen de kans om beeld én woord te vatten en dan pas met het geschreven woord te werken. Meestal struikelen deze lezers over decodeerproblemen. Hun aandacht en energie gaan dan te weinig naar de inhoud.

De technieken van RALFI-lezen kan je hier gebruiken bij leeftijdsgebonden inhoud.

De leerlingen met dysfasie of taalzwakke leerlingen krijgen inhoudelijk context en beeld. Het visuele aanbod verrijkt het talige aanbod. Combineren van woord én beeld geeft extra kansen tot een groei in passief en actief taalgebruik via een visuele context. De leerkracht stimuleert het aanbod van woordenschat en het gebruik van die nieuwe woorden in zinnen in een betekenisvolle context.

De leerlingen met een zwakke focus en/of aandacht zijn makkelijker te boeien met beeld. De combinatie van woord én beeld geeft kansen tot een gerichte leeractiviteit met meer zelfsturende activiteiten.

Je kan **anderstalige leerlingen** boeien met leerinhouden die interessant zijn en in overeenstemming zijn met hun leeftijd, eerder dan met hun taalniveau. Het nazeggen van zinnen die ondersteund zijn met woorden werkt sterk op hun competentiegevoel. Ondertussen komen ze ook in contact met boeiende kennisinhouden. Ze kunnen thuis extra oefenen zonder de hulp van een coach. Hun uitspraak en leesvlotheid verbeteren.

Het WO-aanbod dat deel uitmaakt van de verplichte einddoelen is soms saai of moeilijk in te vullen. Zeker in methodescholen, waar leerlingen sterk werken volgens hun eigen interesses, blijf je als leerkracht met de vraag zitten hoe je de verplichte onderdelen aanbiedt. **In scholen voor buitengewoon basisonderwijs is het WO-aanbod vaak beperkt** en niet voldoende leeftijdsadequaat. Maak gebruik van onderwerpen die aansluiten bij de einddoelen én de interesse van de betrokken klasgroep. Kies voor korte filmpjes uit de verschillende leeftijdsgroepen. Luister vooral of de inhoud kan aansluiten bij de groep met wie je werkt.

4. Een klassikaal stappenplan met leeraanbod via SchoolTV/beeldbank

Stap 1 Kijk naar de film, stop na enkele zinnen en parafraseer.

- Vertel na wat je als coach hebt gehoord of gezien.
- Vertel na zodat je de leerlingen boeit. Stimuleer hun interesse.
- Stel korte vragen over hun voorkennis. Stimuleer het denken bij het zien en het horen.
- Observeer wie associeert op beelden en visueel aanbod. Zet het beeld stil. Laat hen vertellen wat ze zien.
- Observeer wie sneller leert via luisteren en woord. Zet het beeld stil. Verbind woord én beeld. Zeg de zin of een paar zinnen na. Stimuleer iedereen om te luisteren en na te zeggen.

Stap 2 Kijk naar de film, stop na een wat langer aanbod en parafraseer.

- Vertel na wat je boeiend vindt. Vertel erbij wat je associeert. Betrek het leven buiten de klas of de film bij wat je zag en hoorde.
- Laat kinderen stukjes navertellen aan hun buur. Laat ze spontaan navertellen aan elkaar en niet aan de klasgroep. Stimuleer het gesproken woord. Verbeter niet op taalinhoud of taalvorm. Stimuleer het gebruik van elke taalvorm.
- Laat de leerlingen tekenen wat ze hebben begrepen. Beperk het tekenen tot enkele zinnen of beelden. Werk niet meteen met de hele film.
- Stel vragen om de klasgroep als geheel te betrekken. Parafraseer steeds wat een leerling vertelt. Dit verhoogt de kans dat de andere leerlingen begrijpen wat het kind zegt. Dit geeft de leerling die spreekt feedback over de taalinhoud en taalvorm zonder af te breken. Je modelleert het mondelinge taalgebruik zonder te vragen naar een actieve verbetering.
- Het veelvuldig gebruik van woorden en zinnen die horen bij de film faciliteert het actief verwerken van de taalinhoud en woordenschat, en stimuleert een correcte zinsbouw.

Stap 3 Lees de bijhorende tekst voor en laat hem nalezen, paragraaf per paragraaf.

- Activeer het technisch lezen met aandacht voor leesnauwkeurigheid en het verklanken van langere of moeilijkere woorden.
- Activeer het voorlezen met aandacht voor tempo, vlotheid en de intonatie, rekening houdend met leestekens.
- Doe voor en laat nadoen.
- Laat leerlingen per twee of per drie stukken tekst aan elkaar voorlezen. De leerlingen geven elkaar feedback.

Stap 4 Lees de bijhorende tekst samen met de hele groep.

- Technisch en inhoudelijk lezen in groep is nuttig als de tekst gekend en begrepen is. We zien dat het technisch niveau verbetert. De goede lezers houden rekening met de groep en zijn trekkers. Ze lezen op een aangenaam tempo. De zwakkere lezers doen mee met de groep. Ze volgen mee en komen tot een hogere leessnelheid.

- De heel zwakke lezers volgen mee met hun ogen. De regelmatige oogbewegingen van links naar verbeteren.
- Verklaar nieuwe woorden en moeilijkere zinnen.

Stap 5 Beluister de hele tekst individueel of in groep.

- Het richt de aandacht om naar een langere film te kijken. Het feit dat de inhoud goed gekend is, bevordert de aandacht.

Stap 6 Laat de tekstinhoud leren. De hele klasgroep is gelijktijdig aan het leren.

- Stimuleer om paragrafen of de hele tekst te leren vertellen.
- Laat zo dicht mogelijk aansluiten bij de echte tekst. Ondersteun hoe je een zin volledig nauwkeurig leert nazeggen. Verdeel de zin in zinvolle delen. Oefen het verwoorden. Laat zelf controleren door naar de geschreven tekst te kijken.
- Laat de leerlingen elkaar ondervragen. Laat ze per twee leren.
- Ondervraag zelf. Geeft gerichte feedback. Ondersteun met technieken die de leerling helpen, bv. een fiche maken met woorden of een fiche maken met tekeningen.

Stap 6 De film loopt. De leerling is de verteller.

- De leerlingen oefenen om als verteller op te treden bij het beeld.
- Ze mogen minder vertellen. De intonatie en de inhoud staan nu centraal als ondersteuning bij het beeld. Het gaat dus niet meer om de letterlijke tekst. Het doel is het leren verwoorden van wat ze begrepen en gezien hebben.
- Het publiek is de hele klas of een klasgroepje. De leerlingen geven elkaar feedback.
- De leerkracht modelleert door een leerling feedback te geven. Stimuleer elke vorm van mondelinge taal. Bevestig wat al goed loopt.

5. Nadelen

- De Nederlandse stemmen zijn niet altijd voldoende toegankelijk. We hebben spijtig genoeg nog geen dergelijk aanbod met Vlaamse stemmen. Maak gebruik van je eigen stem om het nadeel van de Nederlandse stem te overkomen.
- Niet elk thema heeft een geschikt aanbod. Kies met aandacht voor woord, voor beeld en voor je doelgroep. Structureer extra in je eigen werkbundel. Dialoog is zelden een werkbaar vorm. Lange films passen wel wanneer je extra informatie wil aanbieden van zodra het thema is verworven. Lange films vragen doorgaans teveel luister- en leesaandacht.
- Voeg structuur toe. Vaak is de letterlijke weergave arm aan structuur. Maak woorden vet, voeg titels toe, maak een gepaste alinea-indeling. Kijk ook de spelling van de tekst na.

3 Voorbeeldthema minder bekende dieren - bovenbouw BO

3.1 Beeldbank: Het rendier

1. Film en tekst: Het rendier, een echt toendra-dier

- <https://schooltv.nl/video/het-rendier-een-echt-toendra-dier/#q=rendier>
- Bekijk het filmpje volgens het stappenplan.
- Lees de tekst volgens het stappenplan.

Rendieren behoren tot de herten. Ze leven op toendra's en in de meest noordelijk gelegen bossen ter wereld. Rendieren zijn hele makke dieren die goed tegen de kou kunnen. Ze hebben ook geen stal nodig. Ze zoeken hun eigen voedsel zelfs als er een dik pak sneeuw ligt. Het zijn hoefdieren. Ze hebben hele brede hoeven en die kunnen ze goed gebruiken om naar voedsel te graven. Dat is natuurlijk helemaal handig als er veel sneeuw ligt en dat is vaak het geval in het gebied waar ze leven.

Het zijn ook echte kuddedieren. Ze kunnen per dag grote afstanden afleggen. Soms trekken ze met groepen van meer dan duizend dieren rond. In een groep is de kans kleiner dat je gepakt wordt door een roofdier. Je bent dus veiliger. De rendieren hebben allemaal een witte vlek op hun billen. Zo kunnen ze elkaar goed volgen als ze moeten vluchten.

Het bijzondere van rendieren is dat zowel de mannetjes als de vrouwtjes een gewei krijgen. Dit gewei gebruiken ze om zich te verdedigen. Bij andere hertensoorten hebben alleen de mannetjes een gewei. Rendieren zijn planteneters. Ze zijn dol op takken en twijgen.

2. Woordlezen

- Lees de woorden tot je ze vlot kan lezen.
- Zoek de woorden in de tekst. Begrijp je de zin met dat woord erin? Vraag uitleg.
- Vind je woorden terug in de film? Zoek woorden die je niet kent via Google-afbeeldingen.

rendieren	noordelijk	hoefdieren	roofdier
herten	gelegen	natuurlijk	afstanden
toendra	makke	kuddedieren	bijzondere

3. Schrijf over of dictee

4. Onthoud de uitleg bij de woorden.

- Begrijp je de uitleg?
- Kan je de uitleg nazeggen met de woorden die er staan?
- Kan je de uitleg geven met je eigen woorden?
- Kan je uitleg of een definitie zoeken via Word? Sta op het woord, klik met de rechtermuisknop, selecteer '...' zoeken. Je vindt woordenboekuitleg en soms prenten.

toendra's	Toendra's is het meervoud van toendra. Een toendra is een natuurgebied in koude streken. Er zijn geen bomen en geen struiken. Het is er koud. Er groeien vooral mossen en grassen. Zoek een afbeelding van de toendra. Kijk op de wereldbol waar je de toendra kan vinden.
noordelijk	Denk aan de windstreken: noord, oost, zuid, west.
rendieren	Een rendier is een zoogdier zoals een koe of een paard. De groep rendieren behoort tot de familie van de herten. Zoek een afbeelding van een rendier. Toon op een wereldbol waar rendieren leven.
hoefdieren	Hoefdieren zijn zoogdieren. Ze hebben hoeven zoals paarden, koeien en rendieren. Ze eten gras.
kuddedieren	Kuddedieren zijn dieren die in de natuur in een kudde wonen zoals paarden, koeien, herten.
roofdieren	Roofdieren zijn vleeseters. Ze doden andere dieren om ze op te eten. Wolven zijn roofdieren.
gewei	Een hert heeft een gewei. Het zijn de takken op het hoofd van het dier. Meestal hebben enkel de mannetjes een gewei.

5. Zoek de zinnen in de tekst waar dit woord staat.

- Beluister de film of kijk in de geschreven tekst. Zeg de zin na met de woorden hierboven.

6. Vul de zin aan met het correcte woord.

- Je krijgt de beginletter.
- De woorden staan in volgorde in de tekst.

1. Rendieren leven in noordelijke gebieden waar grassen en mossen groeien in de zomer. Deze gebieden heten *.	t
2. Rendieren zijn rustige dieren, het zijn * dieren.	m
3. Rendieren hebben geen klauwen, maar hoeven zoals koeien en paarden. Het zijn *.	h
4. Rendieren leven in groep met vele dieren bij elkaar. Het zijn *.	k
5. Rendieren moeten zich beschermen tegen wolven en beren want dat zijn *.	r
6. Rendieren eten geen vlees. Het zijn *.	p
7. Rendieren hebben hoorns hebben of een * op hun hoofd.	g
8. Rendieren houden enorm van takken en twijgen, ze zijn er * op.	d

7. Je leest een tekst over kariboes. Vervang de onderstreepte woorden door een synoniem.

Kariboes leven in Canada. Het is de naam die Indianen hen hebben gegeven. Het zijn rendieren die heel goed tegen de kou kunnen.

Kariboes leven in koude <u>streken</u> .	0 gebieden	0 landen
Ze <u>schrapen</u> de sneeuw weg met hun hoeven.	0 schuren	0 krabben
Ze hebben een groot <u>gewei</u> .	0 wei	0 hoorns
Maar dat gebruiken ze maar <u>zelden</u> om te vechten.	0 bijna nooit	0 dikwijls

In de zomer grazen ze op de <u>vlakke</u> .	0 heuvels	0 vlak land
In de herfst <u>trekken</u> ze naar de bosrand.	0 verhuizen	0 leven
Tijdens die <u>tocht</u> zijn ze een prooi voor de wolven.	0 reis	0 dag
Er zijn minder kariboes dan vroeger, maar ze zijn niet <u>uitgeroeid</u> .	0 gedood	0 verdwenen

8. Taalbeschouwing: woordsoorten

Onderzoek het vetgedrukte woord. Kies de passende woordsoort. Denk samen na.

- Lidw: een lidwoord is 'de', 'het' of 'een'.
- ZN: een zelfstandig naamwoord is de naam van een mens, een dier of een ding. Je kan er een lidwoord voor zetten.
- BN: een bijvoeglijk naamwoord zegt hoe het zelfstandig naamwoord is.
- WW: een werkwoord of doe-woord is een woord dat meestal zegt wat het onderwerp doet.

1.	Rendieren behoren tot de herten.	0 ZN	0 lidw
2.	Rendieren behoren tot de herten.	0 ZN	0 lidw.
3.	Ze zoeken hun eigen voedsel zelfs als er een dik pak sneeuw ligt.	0 ZN	0 WW
4.	Ze zoeken hun eigen voedsel zelfs als er een dik pak sneeuw ligt.	0 ZN	0 WW
5.	Ze zoeken hun eigen voedsel zelfs als er een dik pak sneeuw ligt.	0 ZN	0 BN
6.	Ze zoeken hun eigen voedsel zelfs als er een dik pak sneeuw ligt .	0 ZN	0 WW
7.	Ze hebben hele brede hoeven	0 ZN	0 BN
8.	Ze hebben hele brede hoeven	0 ZN	0 WW
9.	Ze kunnen per dag grote afstanden afleggen.	0 ZN	0 BN
10.	Ze kunnen per dag grote afstanden afleggen.	0 ZN	0 WW

9. Rendieren zijn echte kuddedieren

- De zinnen zijn niet juist omdat er een belangrijk woord ontbreekt of omdat een woord fout is.
- Verbeter de foute zinnen. Schrijf de hele zin juist over. Vul aan of verbeter.

Kunnen per dag grote afstanden afleggen.
Soms trekken ze met groot groepen dieren in een kudde verder.
De rendieren op hun billen hebben een witte vlek.
Bij andere hertensoorten hebben alleen een gewei.

3.2 Beeldbank: Burlende herten

1. Tekst: Burlende herten in de bronsttijd

- <http://www.schooltv.nl/video/burlende-herten-de-bronsttijd-van-de-edelherten/>
- Bekijk het filmpje volgens het stappenplan.

Dit diepe en zware geluid kun je vooral horen in september. Dan is het namelijk de bronsttijd van de edelherten. De bronsttijd is de periode waarin de mannetjes op zoek gaan naar geschikte vrouwtjes om mee te paren. Alleen in die bronsttijd maken edelhertmannetjes dit geluid, (op dit moment horen/zien we een burl) en dat noemen we: burlen.

Met het burlen proberen de herten stoer te doen en vrouwtjes te versieren. Vrouwtjesherten worden hinden genoemd. Ze zijn kleiner dan de herten en hebben geen geweien op hun kop. Als de Edelherten het met burlen niet van andere mannetjes kunnen winnen vechten ze het uit met hun grote geweien. Meestal wint het edelhert met de zwaarste en hardste burl de strijd. Hij wordt de vader van de kalfjes!

2. Woordlezen

september	edelherten	geschikte	versieren
namelijk	periode	edelhert	vrouwtjesherten
bronsttijd	mannetjes	burlen	geweien

3. Schrijf over of dictee

4. Onthoud de uitleg bij de woorden.

- Begrijp je de uitleg?
- Kan je de uitleg nazeggen met de woorden die er staan?
- Kan je de uitleg geven met je eigen woorden?
- Kan je uitleg of een definitie zoeken via Word? Sta op het woord, klik met de rechtermuisknop, selecteer '...' zoeken. Je vindt woordenboekuitleg en soms prenten.

bronsttijd	De bronsttijd is de tijd waarin de dieren willen paren en jongen maken.
edelherten	Een edelhert is een soort hert. Het is een andere hertensoort dan een rendier.
periode	Een periode is een ander woord voor een tijdje.
burlen	Burlen is het geluid dat mannetjes maken als ze op zoek gaan naar een vrouwtje. Je kan het horen in het bos.
hinde	Een hinde is het vrouwtje van de herten.
kalfje	Een kalfje is het jong van de herten.

5. Markeer de woorden uit de lijst hierboven in de tekst.

- Lees de zin. Schrijf de zin zo kort mogelijk over. Zorg dat het woord erin staat.

6. Zoek in de tekst.

1. Wat betekent 'burlen'?
2.

Wie wint de strijd als mannetjesherten vechten?
3.

Wanneer maken mannetjesherten dit geluid?

3.3 Aanvullende tekst: De dromedaris

1. De dromedaris, luister om meer te weten

- <https://schooltv.nl/files/PROGRAMMA/Basisonderwijs/DeBuitendienst/Dromedaris.pdf>
- De leerkracht leest voor of je laat de tekst voorlezen met een voorleesprogramma.
- Luister één of twee keer.

2. Lees de tekst samen tot iedereen de tekst vlot leest.

- Zorg voor een goede intonatie.
- Bespreek de leestekens.
- Bespreek hoe je zorgt dat de luisteraar geboeid luistert.
- Laat leerlingen aan elkaar voorlezen per twee of drie. De luisteraars geven feedback.

3. Antwoord op de vragen, gebruik de tekst als informatiebron.

De dromedaris lijkt op een kameel. Het verschil is dat de dromedaris maar één bult heeft. En de dromedaris kan wel bijna 3,5 meter lang worden! Hij weegt ongeveer 500 kg.

Dromedarissen worden wel veel als huisvee gehouden. Je vindt ze in Noord- en Oost-Afrika, het Midden-Oosten, en West- en Zuid-Azië. In de zoo kan je een dromedaris van dichtbij zien.

Dromedarissen zijn echte woestijndieren. Als er maar weinig voedsel en water te vinden is, kan de dromedaris toch lang overleven. Waarom? Hij zweet weinig en moet dan niet zoveel drinken. Dromedarissen eten allerlei planten, zelfs als ze zout of vol doornen zijn en stekelig zijn.

De mannetjes vormen haremgroepen met vrouwtjes en jongen. Ze houden rivalen op afstand door te spugen, te bijten en te duwen.

4. Woordlezen

dromedaris	huisvee	Midden-Oosten	woestijndieren
kameel	Noord-Afrika	Zuid-Azië	overleven
ongeveer	Oost-Afrika	zoo	allerlei

5. Schrijf over of dictee

6. Zoek de plaatsen die je in de tekst gelezen hebt op op een wereldbol of in een atlas.

7. Nieuwe woorden en uitdrukkingen: welk woord past bij de prent?

		
0 giraf 0 dromedaris	0 doornen 0 cactussen	0 woestijnroos 0 windroos

4 Voorbeeldthema mens en welzijn - tweede graad BO

4.1 Beeldbank: Hoe werken de hersenen?

1. Tekst: hoe werken je hersenen, heel veel tegelijk

- <https://schooltv.nl/beeld-én-woord/hoe-werken-je-hersenen-heel-veel-tegelijk/#q=hersenen>
- Bekijk het filmpje volgens het stappenplan.
- Lees de tekst volgens het stappenplan.

Ik schrijf, ik haal mijn neus op, ik denk, ik onthoud, ik eet een lekker koekje, ik swing op goede muziek. Ondertussen klopt mijn hart, stroomt mijn bloed door mijn aderen, knippen mijn ogen, vullen mijn longen zich met lucht en ga zo maar door. Het heeft allemaal te maken met wat er in je hoofd zit: de hersenen. Het meest ingewikkelde orgaan dat je hebt en het werkt beter dan de beste computer ter wereld. Zo zien ze er in het echt uit. Dit zijn echte mensenhersens. 1,5 kilo zwaar en vol met plooien en groeven. Je hersenen zitten lekker beschermd achter je schedel. Dat is maar goed ook want ze zijn boterzacht. Tussen je hersenen en je schedel zit een ruimte en die ruimte is gevuld met een kleurloze vloeistof: hersenvocht. Net als dit ballonnetje drijven ze daar lekker in. Het hersenvocht werkt als een soort schokbreker. Het beschermt tegen schokken en stoten. Dat is maar goed ook want je hersenen regelen echt alles, maar dan ook echt alles wat er in je lichaam gebeurt. Ze geven opdracht aan je lichaam, arm beweeg, maar je lichaam geeft ook weer opdracht aan je hersenen; au pijn. Ze zorgen er niet alleen voor dat je kan denken, maar ook dat je je spieren kan bewegen, dat je kan zien, horen, ruiken, praten en proeven. Al je herinneringen en je gevoelens worden door je hersens opgeslagen. Voor alles is er een speciaal gebied. Dit onderste gebied van je hersenen heet de hersenstam. Een soort automatische piloot van je lichaam. Daarin wordt bijvoorbeeld je hartslag geregeld of je ademhaling. Zo heeft ieder deel een functie. Daar zit je geheugen, het ruiken, proeven. Hoe komt het nou dat je zoveel tegelijk kan doen? Dat komt omdat die verschillende hersendelen via de hersencellen ook nog eens met elkaar contact maken. Het is echt een drukte van belang daarboven. Ze sturen elkaar de hele tijd signalen. Dat gaat wel met zo'n 360 km/u. Supersnel dus. Dat moet ook wel, juist omdat je met je lichaam zoveel tegelijk moet doen. Je hersenen zijn dus altijd aan het werk. Zelfs als je slaapt zijn ze nog druk bezig. Met je ademhaling, nog even lekker gaan liggen, met een mooie droom.

2. Woordlezen

- Lees in lettergrepen.
- Oefen tot je de woorden vlot kan lezen.

on-der-tus-sen	in-ge-wik-kel-de	men-sen-her-se-nen
bo-ter-zacht	kleur-loos	vloei-stof
her-sen-vocht	schok-bre-ker	her-sen-stam
her-in-ne-ring	a-dem-ha-ling	sig-naal

3. Onthoud: Wat is een samenstelling?

Een samenstelling bestaat uit één of meer grondwoorden. Grondwoorden bestaan op zichzelf. Je kent de betekenis van het grondwoord.
Voorbeeld: voet+bal+schoen= voetbalschoen

4. Markeer de samenstelling, bespreek samen.

ondertussen	ingewikkelde	mensenhersen
boterzacht	kleurloos	vloeistof
hersenvocht	schokbreker	hersensam
herinnering	ademhaling	signaal

5. Markeer de klinkers, schrijf de symbolen op en schrijf het woord foutloos over.

kort •	lang ___	dof ^	2-teken 	3-teken
---------------	-----------------	--------------	-------------------	--------------------

	klinkers – tekens	Schrijf over
kleurloos	___	kleurloos
ademhaling		
hersen		
vloeistof		
lichaam		
ruiken		
boterzacht		

6. Onthoud: hoe moet je splitsen?

1. Splits tussen grondwoorden.
2. Houd één klinker per lettergreep of lettergroep.
3. Staan er 2 medeklinkers tussen de klinkers, verdeel de medeklinkers eerlijk.
4. Staat er 1 medeklinker tussen de klinkers, schuif de medeklinker naar rechts →.

7. Splits elk woord en schrijf gesplitst over

8. Onthoud: cht of gt?

Korte klank + cht : acht, echt, icht, ocht, ucht behalve hij legt, hij ligt, hij zegt.

9. Duid het regelwoord –gt of –cht aan.

- Schrijf de zin foutloos over.

Mijn longen vullen zich met lucht.
Zo zien de hersenen er echt uit.
Hij ligt nog even lekker neer.
Je lichaam geeft een opdracht aan je hersenen.
Het hersenvocht werkt als een schokbreker.

4.2 Beeldbank: Stilzitten

1. Waarom kan je niet stilzitten, afgeleid in de klas?

- <https://schooltv.nl/video/waarom-kan-je-soms-niet-stilzitten-afgeleid-in-de-klas/#q=stilzitten>
- Bekijk het filmpje volgens het stappenplan.
- Lees de tekst volgens het stappenplan.

Bewegen is heel erg gezond. Het is niet alleen goed voor je lijf, maar ook belangrijk voor de ontwikkeling van je hersenen. Maar er zijn nu eenmaal momenten waarop je stil moet zitten. Bijvoorbeeld omdat je in de klas zit en luistert naar de juf of meester. Kinderen die stil kunnen zitten, kunnen zich enorm goed concentreren. Ze sluiten zich makkelijk af van prikkels die om hen heen gebeuren. Als je je minder goed kunt concentreren dan reageer je juist op alle prikkels die je hersenen ontvangen. Sommige mensen kunnen heel goed focussen en zich richten op één taak en vergeten alles en iedereen om zich heen. Maar soms staan je gedachten niet stil, je bent onrustig en er is te veel afleiding om je heen. Ook zijn er mensen die goed kunnen bewegen en nadenken tegelijkertijd. Maar ook dat kan natuurlijk storend zijn voor anderen om je heen die daar weer door afgeleid kunnen worden. Daarom is het fijner om soms met elkaar af te spreken om stil te zitten. Maar als je toch nog te veel energie hebt, rechill dan!

2. Woordlezen

- Lees de woorden lettergreepig.
- Oefen tot je alle woorden vlot kan lezen.

gezond	ontwikkelen	hersenen	concentreren
focussen	gedachten	onrustig	afleiding
bewegen	nadenken	prikkels	tegelijkertijd

3. Schrijf over of dictee

4. Noteer door welk woord uit de tekst je de zin kan vervangen.

- Zoek in de tekst. De eerste letter staat er al.

Je kan je aandacht richten op één zaak, je kan goed *.	f
Wat op hetzelfde moment gebeurt, gebeurt *.	t
Je laat je niet afleiden door zaken in je omgeving, je kan je goed afschermen voor *.	p
Andere kinderen afleiden door te veel te bewegen is *.	s

5. Kies de passende woorden bij de zinnen uit de tekst en schrijf over.

- Je kan in Word kopiëren en plakken.

focussen	ontwikkeling	afleiding	concentreren	tegelijktijd	afsluiten
----------	--------------	-----------	--------------	--------------	-----------

1.	Bewegen is niet enkel gezond voor je lijf, maar ook voor de * van je hersenen.	
2.	Kinderen die stil kunnen zitten, kunnen zich goed *.	
3.	Ze kunnen zich gemakkelijk * voor de prikkels om zich heen.	
4.	Sommige mensen kunnen heel goed hun aandacht richten op één ding, ze kunnen zich *.	
5.	Soms bent je onrustig omdat er te veel * is om je heen.	
6.	Sommige mensen kunnen bewegen en nadenken *.	

6. Omcirkel naar wie of wat de vetgedrukte woorden verwijzen.

Het is niet alleen goed voor je lijf, maar ook belangrijk voor de ontwikkeling van je hersenen.	A. stilzitten	B. bewegen
Maar ook dat kan natuurlijk storend zijn voor anderen om je heen die daar weer door afgeleid kunnen worden.	A. bewegen en nadenken tegelijk	B. stilzitten en nadenken tegelijk

7. Wat stoort jouw aandacht in de klas?

A. kinderen die praten	B. kinderen die rondlopen
C. een vlieg die voorbijvliegt	D. een juf of meester die roept
E. het lawaai in de straat	F. mijn eigen gedachten

8. Geef 3 tips om aandachtig te zijn bij je huiswerk of in de klas.

4.3 Waarom kan je niet stilzitten op muziek?

1. Beeldbank Waarom kan je niet stilzitten op muziek? Het ritmegevoel in je hersenen.

- <https://schooltv.nl/video/waarom-kun-je-niet-stilzitten-op-muziek-het-ritmegevoel-van-je-hersenen/#q=stilzitten>
- Bekijk het filmpje volgens het stappenplan.
- Lees de tekst volgens het stappenplan.

Wanneer je ritmische muziek hoort, dan begin je eigenlijk helemaal vanzelf te bewegen, dat werkt bij bijna iedereen zo en ik denk dan: **hoe werkt dat in je brein?** Kijk er gebeurde van alles in je hersenen als je naar muziek luistert, he.

Maar we gaan ons nu even richten op het bewegen of dansen op muziek. Hé, want het is dus zo moeilijk om stil te blijven zitten als je muziek hoort. Ja, dat vind ik ook. Je komt bijna automatisch in beweging en je tikt met je voet mee. Of je beweegt met je hoofd. Of je springt gewoon meteen op en je gaat lekker dansen. Ja, dat heb ik dus iets minder.

Maar kijk, het komt er dus op neer dat het je hersenen zijn die dat allemaal aansturen. En **gaat het dan helemaal automatisch?** Goeie vraag. Kijk, diep in je hoofd zit je hersenstam. Daar zit een gebiedje in, dat houdt zich bezig met gehoor en een gebiedje wat je ledematen aanstuurt. En nu blijkt dus uit onderzoek dat er ontzettend veel verbindingen lopen tussen die twee gebiedjes. Als je naar een ritmische beat luistert, worden er automatisch ritmische signaaltjes gestuurd naar het gebied wat jouw ledematen controleert. En dan kun je dus bijna niet anders dan ritmisch meebewegen op de beat. Je kan het wel prof! Een beetje. He prof, als ik zo'n koptelefoon op zet hij dan hoor ik die muziek veel directer en dan heb ik dat gevoel echt nog veel sterker.

Klopt ja, als je een koptelefoon op hebt dan ... Kijk, als je een koptelefoon op hebt, dan is het gevoel om mee te willen bewegen ook een stuk sterker. Je hoort je omgevingsgeluid niet meer, dus je komt in een soort bubbel terecht. Ja. En dan ben je niet meer zo erg bewust van wat er om je heen gebeurt, maar heel erg bewust van je lichaam. Dat werkt trouwens ook goed als je ogen dicht doet. Probeer maar eens.

Nou ben ik toch altijd wel heel benieuwd hoe het kan dat sommige mensen gewoon helemaal niet kunnen dansen weet je wel, gewoon totaal geen ritmegevoel hebben. Want ik denk dan, dat gaat toch vanzelf, er gaat een muziekje aan, je hersenen gaan aan, je spieren worden aangestuurd en dan volg je gewoon het ritme. Lekker. In dat geval heb je last van 'beat deafness', ritmedoofheid. In zo'n geval kunnen je hersenen dus geen ritme ontdekken op muziek. Mensen die hieraan lijden kunnen ook niet goed herkennen of iemand wel of niet in de maat danst zoals jij net. Grappig he, daar word je mee geboren. Da's trouwens wel wat anders dan dat je niet wil dansen, want ik word ook echt superongemakkelijk op de dansvloer. Dus jij wil niet gewoon effe lekker hier met mij dansen op de dansvloer? Nope!

2. Stel twee vragen die je hebt over horen en bewegen.

- Je mag zelf vragen bedenken.
- Je mag vragen halen uit de tekst.

3. Waar of niet waar?

- Markeer steeds de zin om te weten of de uitspraak waar is of niet waar.

		waar	niet waar
1.	Wanneer je ritmische muziek hoort, begin je vanzelf te bewegen.		
2.	Iedereen heeft ritmegevoel.		
3.	Je hersenen zorgen ervoor dat je met je hoofd beweegt of met je voet meestampt als je muziek hoort.		
4.	Als je via een koptelefoon meeluistert, beweeg je veel minder.		
5.	Het gebied dat je hersenen laat horen en je lichaam laat bewegen zit in de hersenstam.		

4. Zoek twee andere filmpjes die vertellen over hoe je hersenen werken.

- Schrijf de titels op.
